1. Dr. Akhil Borah
Marx’s Views on Religion

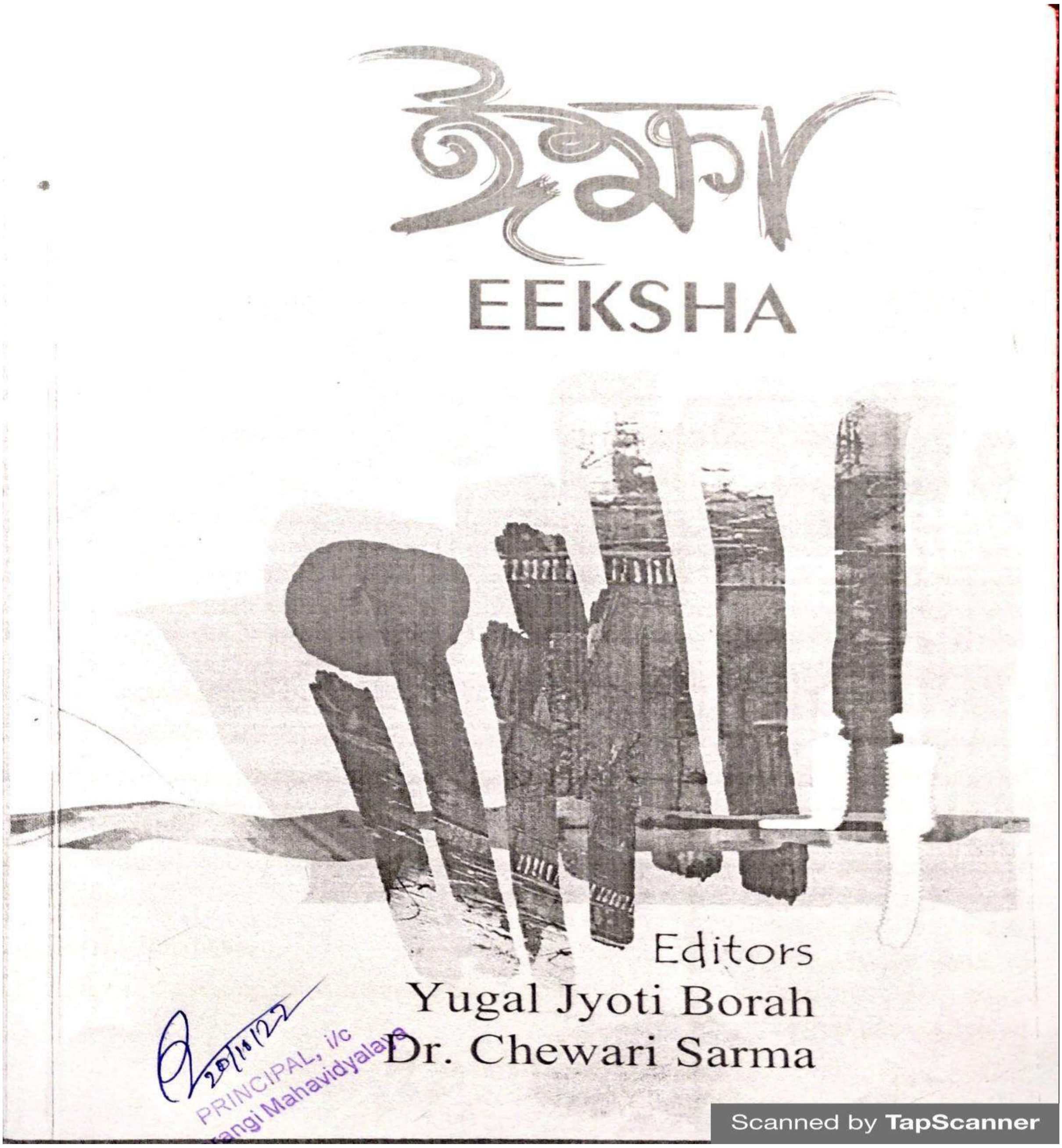

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

EEKSHA : A collection of bilingual research based articles on diverse topics edited by Mr. Yugal Jyoti Borah, Assistant Professor of English and Dr. Chewari Sarma, Assistant Professor of Assamese, Marangi Mahabidyalaya, published by Jonak Printers on behalf of Teachers' Unit, Marangi Mahabidyalaya, Golaghat, Assam.

First Edition : December, 2021 *Price: Two Hundred and Fifty Only*

© Teachers' Unit, Marangi Mahabidyalaya

Editorial Board

Advisers Dr. Mamoni Mahanta
Mrs. Dipty Tamuly

Editors Mr. Yugal Jyoti Borah
Dr. Chewari Sarma

Members Mrs. Himalata Boruah
Mrs. Pallabi Saikia
Mrs. Gitanjali Bharali
Mr. Jayanta Borah
Dr. Kakali Borah

Publisher Jonak Printers, Merapani, Golaghat Assam
on behalf of Teachers' Unit,
Marangi Mahabidyalaya

ISBN 978-81-951019-7-9

Cover Design : Monjit Rajkhowa

Printed at : Universal Printing Press, Ganeshguri, Guwahati-6

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

✍ Identity Crisis in Anita Desai's Novel
Bye-Bye Blackbird : Dr. Nalini Bora/133
✍ Role of Communicative Approach as an innovative
practice of English teaching in the under

Marx's View of Religion

✍ Dr Akhil Borah

Karl Marx was a German philosopher. Born in Trier, Germany in 5th May, 1818. He was an economist, sociologist, historian, political theorist and socialist revolutionary. Marx studied law and philosophy at the universities of Bonn and Berlin. Karl Marx did not publish a specific monograph on religion, but his analyses of religion are very significant.

According to Karl Marx, religion is like any other social institutions in that it is dependent upon the material and economic realities in a given society. So, religion can only be understood in relation to their social systems and the economic structures of society since it is a creature of productive forces. For Karl Marx, the religious world is but the reflex of the real world. He is functionalist and so, his interpretation of religion thus can be said as functional because he is concerned with the social purpose of religion and not on the religious doctrine or the religious beliefs as such.

Like Marx, some other functionalists have given their opinion on religion and its social impact, but Marx opinion on religion quietly different from them. In Marx opinion, religion is an illusion that provides reasons and excuses to keep society functioning just as it are. For Marx, religion is alienating, hypocritical and irrational. According to him religion is irrational because it is a delusion and a

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya
PRINCIPAL i/c
Mar
Scanned by TapScanner
PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

worship of appearances that avoids recognizing underlying reality. It alienates people from their highest ideals and aspirations and projects them to an alien and unknowable being called God. It negates all that is dignified in a human being by rendering them servile and more amenable to accepting the status quo; the state of being oppressed. According to Marx, it is hypocritical in the sense that though it professes valuable principles, it sides with the oppressors.

Marx says that religion is meant to create illusory fantasies for the poor. The poor are dominated and ruled by the ruling class, which owns the forces of production. The economic realities that keep them suppressed prevent them from finding true happiness in this life. So, religion gives them the illusion that this is correct or true because they will find true happiness in the next life. In the existing social system the people are in distress and religion does provide solace. So, Marxr's opinion is that religion masks the actual social reality, provide them temporary relief, just as people who are physically injured receive relief from opiate-based drugs. Here, Marx compares religion to opium- a sedative substance. Marx says that a sedative only helps to forget the pain for the time being; it fails to fix a physical injury. The pain could be healed only if one solves the underlying causes of the pain. Similarly, religion does not fix the underlying causes of people's pain and suffering –instead, it helps them forget why they are suffering and causes them to look forward to an imaginary future and accepts the social system in its existing form. It thus prevents working to change circumstances. The worse is as Marx puts it that the opiate drug i.e., religion is administered by the oppressors who are responsible for the pain and suffering or the actual

oppression.

According to Karl Marx religion is an expression of more fundamental unhappiness and symptom of more fundamental and oppressive economic realities. Marx hopes that humans will create a society in which the economic conditions causing so much pain and suffering would be eradicated and, therefore, the need for soothing drugs like religion will cease. Marx expects that in the ultimate society of socialist communism there will be on oppression of one group by other and hence there is not need for an illusionary happiness and there ceases the requirement of any religious dogmas.

Marx believes that any religious beliefs survive in society for long time but people are not aware of their interests. Really, people are not aware that religion serves the interests of the ruling class. This is because people are socialized into believing that what they know is the truth. Marx says that religion internalizes in people a set of beliefs that are contrary to their interest but are in the interest of the ruling class. Marx writes in the 'Communist Manifesto' that religion like morality and philosophy, must be eliminated if we are to achieve a new political and economic existence. Marx and Engels writes 'Communism abolishes all the religion, and all morality, instead of constituting them on new basis.' The reason for this is the historical evidence that regardless of previous changes in the productive systems, religion has always supported the maintenance of the legitimacy of the exploiter and exploited. So, to create a truly free society, religion as a tie to the past must be eliminated.

Scanned by TapScanner

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

2.Dr. Akhil Borah
Samajik Storeekaran

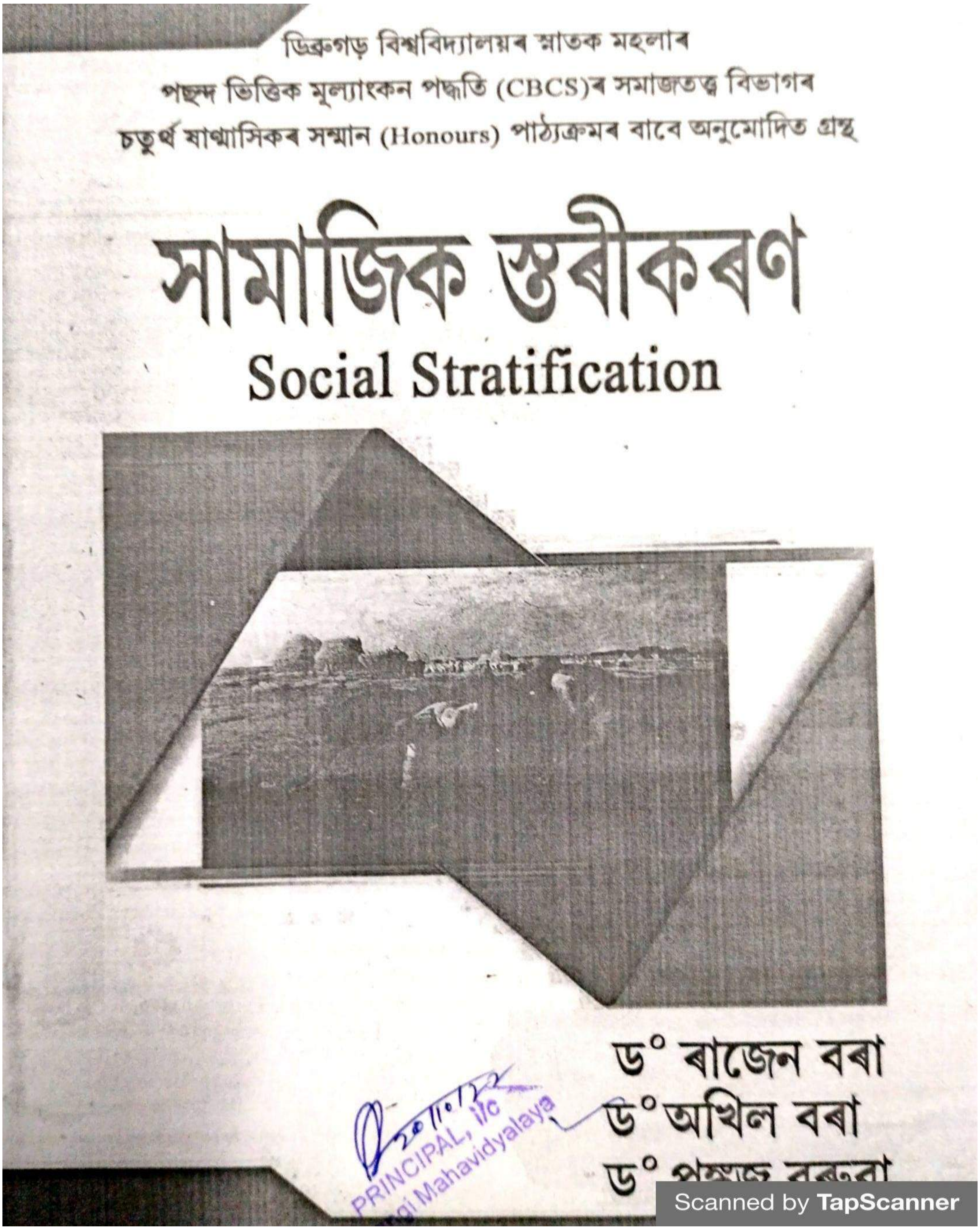

SAMAJIK STOREEKARAN : A Book on Social Stratification written in Assamese as per new (CBCS) syllabus of Dibrugarah University by Dr. Rajen Borah, Associate Prof. and Head, Department of Sociology, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya, Dr. Akhil Borah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat & Dr. Pankaj Boruah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Published by Bidya Bhawan, M.G. Road, Jorhat (Assam).

First edition : July, 2021 **Price : Two hundred twenty only/-**

প্ৰকাশক আৰু পৰিবেশক ঃ
বিদ্যাভৱন
এম, জি ৰ'ড, যোৰহাট -১

© লেখকত্ৰয়ৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ জুলাই, ২০২১

মূল্য ঃ ২২০.০০/- টকা মাত্ৰ

বেটুপাত ঃ পাৰভেজ হুছেইন

অক্ষৰ বিন্যাস ঃ জিতুল বৰা

ISBN : 978-81-951937-2-1

মুদ্ৰণ ঃ বৰকটকী অফ্‌ছেট প্ৰিণ্টাৰ্ছ, মালৌ আলি, যোৰহাট

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information, storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

Scanned by TapScanner

COURSE CONTENTS AND ITINERARY

1. Introducing Stratification (2 weeks)

1.1 Worsley, Peter. *Introducing Sociology*, 2nd ed. Harmondsworth: Penguin Books, 1970. Chapter 8, Social Stratification : Class, Status and Power, pp. 395 – 408

1.2 Beteille Andre *Inequality among Men*. London: Blackwell, 1977. Chapter 1. The Two Sources of Inequality. Pp. 1-22

1.3 Tawney, R. H. *Equality*. London: Unwin Books, 1964. Chapter 1. The Religion of Inequality, Pp. 33-56

2. Theories of Stratification (5 Weeks)

2.1 Marx, Weber and Class

2.1.1 McLellan, David. *The Thought of Karl Marx*. London: Papermac, 1995. Part 2. Chapter 6. Class, pp. 182-194

2.1.2 Weber, Max, Hans Heinrich Gerth, and C. Wright Mills. *From Max Weber*. New York: Oxford University Press, 1946. Chapter VII, Class, Status, Party. Pp. 180– 195

2.1.3 Bendix Reinhard 'Inequality and Social Structure: Comparison of Marx and Weber' *American Sociological Review*, Vol. 39, No. 2 (Apr., 1974), pp. 149-161

2.1.3 Bottomore, T. B. *Classes in Modern Society*. New York: Pantheon Books, 1966. Chapters. 2 & 3 The Nature of Social Class & Classes in Industrial Societies. 9-75

2.2 Functionalism

2.2.1 Davis, Kingsley, and Wilbert E. Moore. 'Some Principles of Stratification'. *American Sociological Review* 10.2 (1945): pp. 242-249

2.2.2 Tumin, Melvin M. 'Some Principles of Stratification: A Critical Analysis'. *American Sociological Review* 18.4 (1953): 387-394

2.2.3 Davis Kingsley and Wilbert E Moore 'Some Principles of Stratification : Critical Analysis: Reply'. *American Sociological Review* Vol. 18, No. 4 (Aug., 1953), pp. 394-397

2.2.4 Wrong Dennis H 'The Functional Theory of Stratification: Some Neglected Consideratio s' *American Sociological Review*, Vol. 24, No. 6 (Dec., 1959), pp. 772-782

2.2.5 Sti nchcombe Arthur L 'Some Empirical Consequences of the Davis-Moore Theory of Stratification'. *American Sociological Review* 28.5 (1963), pp. 805-808

3. Identities and Inequalities (5 Weeks)

3.1 Caste, Race and Ethnicity

3.1.1 BaiLey F G 'Closed Socia Stratification in In dia', *European Journal of Sociology* Vol. 4, No. 1 (1963) pp. 107-124

3.1.2 Jain, Ravindra K. 'Hierarchy, Hegemony and Dominance: Politics of Ethnicity in Uttar Pradesh, 1995' *Economic and Political Weekly*, Vol. 31, No. 4 (Jan. 27, 1996), pp. 215-223

3.1.3 Omi, Michael, and Howard Winant. *Racial For- ma*

Scanned by TapScanner

পাতনি

"The spirit of the age is in favour of equality, Å though practice denies it almost everywhere..." এই বিখ্যাত উক্তিটো আগবঢ়াইছিল পণ্ডিত জৱাহৰলাল নেহৰুৱে তেওঁৰ বিখ্যাত গ্ৰন্থ 'The Discovery of India'ত। নেহৰুৱে বুজাব বিচাৰিছে যে বৰ্তমান সময়ত আমাৰ সমাজৰ বহুবোৰ মানুহ সমতাৰ পক্ষত যদিও কাৰ্যক্ষেত্ৰত সকলোৱে এই নীতি অস্বীকাৰ কৰে; অৰ্থাৎ সমতা কোনোৱে কামনা কৰিলেও সমাজৰ প্ৰচলিত বিধি আৰু সামাজিক পৰিৱেশে অসমতাকহে অধিক সজীৱ কৰি ৰাখে। অতীতৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে বিভিন্ন সমাজবোৰলৈ সুক্ষ্মভাৱে দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিলে দেখা যায় যে সমাজত সমতা প্ৰতিষ্ঠা কেৱল এক সাৰবাণী (Slogan)ৰ বাদে আন একো নহয়, কাৰ্যক্ষেত্ৰত ই কেতিয়াও সম্ভৱ হৈ নুঠে। সেয়েহে অতীতৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে মানৱ সমাজত সমতাতকৈ অসমতাৰ তীব্ৰতাহে অধিক দেখিবলৈ পোৱা যায়। সমাজবিজ্ঞানীসকলেও পৃথিৱীৰ সকলো ধৰণৰ সমাজতে অসমতা বিৰাজমান বুলি স্বীকাৰ কৰে আৰু এই অসমতাৰ ফলশ্ৰুতিতেই মানৱ সমাজখনৰ জনসংখ্যা বিভিন্ন স্তৰত (Strata) ভাগ হয়। মানৱ সমাজৰ জনসংখ্যাৰ এই স্তৰবিভাজনকেই স্তৰীকৰণ বোলা হয়। এই স্তৰীকৰণ ব্যৱস্থাত সকলো মানুহৰে প্ৰস্থিতি বা সামাজিক স্থান একেই নহয়। কাৰোবাৰ সামাজিক স্থান বা প্ৰস্থিতি উচ্চ আৰু আন কাৰোবাৰ নিম্ন। সমাজবিজ্ঞানী তথা নৃতত্ত্ববিদসকলৰ মতে এই প্ৰস্থিতি বিভেদীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া মানৱ সভ্যতাৰ বিকাশৰ প্ৰাৰম্ভিক স্তৰতেই আৰম্ভ হৈছিল। বৰ্তমান প্ৰস্থিতিৰ এনে বিভেদীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া জটিল ৰূপত দেখা পোৱা গৈছে আৰু ভৱিষ্যতেও যে ই অধিক প্ৰকট হৈ উঠিব সেইটো নিশ্চিত। বৰ্তমান উদ্যোগকেন্দ্ৰিক তথা নগৰকেন্দ্ৰিক সমাজবোৰত বিভিন্ন সামাজিক শ্ৰেণীৰ বিকাশ হৈছে আৰু এই শ্ৰেণীবোৰৰ মাজত অসমতা আৰু বিভেদীকৰণ পূৰ্বতকৈ জটিল ৰূপত দেখা দিছে। সেয়েহে অতীতৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে সমাজবোৰত সামাজিক স্তৰীকৰণৰ স্থিতি সম্পৰ্কে

PRINCIPAL, ... Barangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

জানিবলৈ এক বহল আৰু বিজ্ঞানধৰ্মী অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজন। সামাজিক স্তৰীকৰণ, অসমতা, বিভেদীকৰণ ইত্যাদি সম্পৰ্কে এক ব্যাপক আৰু বিজ্ঞানধৰ্মী জ্ঞান অৰ্জনৰ উদ্দেশ্য আগত ৰাখিয়েই হয়তো সমাজতত্ত্বৰ সন্মান বিষয়ৰ (Honours) পাঠ্যক্ৰমৰ অন্তৰ্গত এই কাকতখন আমাৰ হাতত তুলি দিছে।

যোৱা ২০১৯ বৰ্ষতেই ডিব্ৰুগড় বিশ্বিদ্যালয়ত প্ৰৱৰ্তন হোৱা CBCS পাঠ্যক্ৰমত সন্মান বিষয় (Honours) আৰু সাধাৰণ বিষয় (Generic Elective)ৰ ওপৰত আমাৰ কেইবাখনকৈও গ্ৰন্থ প্ৰকাশ পাইছে। এই নতুন পাঠ্যক্ৰমৰ অন্তৰ্গত বিভিন্ন কাকতসমূহৰ ওপৰত একোখন গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰাৰ বেলিকা আমি আৰম্ভণিৰ পৰাই বহুত জটিলতাৰ সন্মুখীন হৈ আহিছো। সমাজতত্ত্বৰ CBCS পাঠ্যক্ৰমৰ যি নীতি নিৰ্দেশনা সেই নীতি-নিৰ্দেশনা মানি চলি এখন গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াবলৈ যথেষ্ট সময় আৰু কায়িক তথা মানসিক পৰিশ্ৰমৰ প্ৰয়োজন হয়। সমাজতত্ত্ব বিষয়ৰ অসমীয়া মাধ্যমত এখন গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰাৰ বেলিকা পৰিভাষিক শব্দ প্ৰয়োগত যি জটিলতাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হয়, সেয়া হয়তো প্ৰতিগৰাকী লেখকেই উপলব্ধি কৰে। আমাৰ এই গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰাৰ বেলিকাত এনে সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছে। সেয়েহে এই গ্ৰন্থখনিৰ প্ৰতিটো অধ্যায় প্ৰস্তুত কৰাৰ বেলিকা ভাৱ-ভাষাৰ সৰলতালৈ লক্ষ্য কৰা হৈছে যদিও প্ৰতিটো আলোচনাতে এইটো সম্ভৱ হৈ উঠা নাই। এইটো কিয় কৰিব পৰা নাই সেই কথা আমি লেখক হিচাপে বাৰুকৈয়ে উপলব্ধি কৰো নাইবা বুজি পাওঁ। সেয়েহে গ্ৰন্থখনিৰ কেতবোৰ আলোচনা শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে অধিক মনোযোগ তথা ধ্যানৰ জৰিয়তেহে বুজি উঠিবলৈ সম্ভৱ হ'ব। সমাজতত্ত্ব এক অমূৰ্ত বিজ্ঞান (Abstract Science)। এই বিষয়ৰ ব্যাখ্যা আৰু বিশ্লেষণ ওপৰে ওপৰে কৰা ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণ নহয়। এই বিষয়ৰ বিভিন্ন ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণ অমূৰ্ত আৰু সেয়েহে এনে ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণৰ গুঢ়াৰ্থ সহজে বিচাৰি পোৱাটো কঠিন। কোনো কোনোৱে সমাজতত্ত্বক এক সহজ বিষয় বুলি চৰ্চা কৰে। কিন্তু এইসকল লোকে কেতিয়াও বুজি নাপায় যে সমাজতত্ত্বই কি কৰে নাইবা সমাজতত্ত্বীয় বিশ্লেষণবোৰৰ প্ৰকৃতি কেনেধৰণৰ। সমাজতত্ত্ব কেৱল পৰিয়াল আৰু বিবাহৰ অধ্যয়নতে সীমাবদ্ধ নহয়। সমাজতত্ত্বীয় অধ্যয়ন অতি ব্যাপক আৰু গভীৰ। সামাজিক স্তৰীকৰণ (Social Stratification) নামৰ এই কাকতখনৰ কেতবোৰ অধ্যয়ন আৰু বিশ্লেষণে অতি গভীৰৰূপত প্ৰকাশ পাইছে। সেয়েহে লেখক হিচাপে কেতবোৰ আলোচনা সহজ-সৰলভাৱে বৰ্ণনা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে যদিও আন কেতবোৰত সেইটো সম্ভৱ হৈ উঠা নাই।

আমাৰ এই গ্ৰন্থৰ প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় অধ্যায়ৰ প্ৰয়োবৰে আলোচনাই সহজে বুজিব পৰা বিধৰ হৈছে। অৱশ্যে দ্বিতীয় অধ্যায়ত অন্তৰ্ভুক্ত স্তৰীকৰণৰ তত্ত্বসমূহৰ ব্যাখ্যা কিছু জটিল পোৱাটো স্বাভাৱিক। এই ক্ষেত্ৰত উদাহৰণস্বৰূপে ডেনিছ ৰংগৰ স্তৰীকৰণৰ কাৰ্যকৰী তত্ত্বৰ কথা ক'ব পৰা যায়। এই তত্ত্বটো বুজি উঠিবলৈ হ'লে ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী উভয়েই অধিক মনোযোগ দিয়াটো প্ৰয়োজন বুলি ভাবো। তৃতীয় অধ্যায়ৰ আলোচনাৰাজি সহজে বুজিব পৰা বিধৰেই হৈছে। এই অধ্যায়ত জাতি, প্ৰজাতি আৰু নৃগোষ্ঠীয়তাক স্তৰীকৰণত একো-একোটা চিনাকী বা পৰিচয় হিচাপে আলোচনা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। মাইকেল অমি (Michel Omi) আৰু হাৱাৰ্ড ইউনান্ট (Howard Winant)ৰ এই অধ্যায়ৰ অন্তৰ্ভুক্ত নৃগোষ্ঠীয়ভিত্তিক তত্ত্বটোও এক জটিল তত্ত্ব, যিটো তত্ত্বৰ অন্তভাগলৈ সোমাবলৈ অধিক মনোযোগৰ প্ৰয়োজন হোৱাটো স্বাভাৱিক। আমাৰ এই গ্ৰন্থৰ চতুৰ্থ অধ্যায়টো সামাজিক গতিশীলতা আৰু পুনঃউৎপাদনৰ ওপৰত আধাৰিত। এই অধ্যায়ত সহজ-সৰল ভাষাত সামাজিক গতিশীলতাৰ অৰ্থ, সংজ্ঞা, সামাজিক তাৎপৰ্যৰ লগতে বিভিন্ন সমাজ দাৰ্শনিকসকলৰ সামাজিক গতিশীলতা সম্পৰ্কে নিজস্ব দৃষ্টিভংগীসমূহ ব্যাখ্যা কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। এনেদৰে এই গ্ৰন্থৰ অধ্যায়সমূহত কেতবোৰ বিশেষত্ব ফুটি উঠিছে। মুঠৰ ওপৰত আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰাৰ সময়ত ভাৱ-ভাষাৰ সৰলতাৰ প্ৰতি দৃষ্টি ৰখা হৈছে যদিও অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তুৰ জটিলতাৰ বাবে কেতবোৰ বিষয়বস্তুৰ ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণ সহজ-সৰল ৰূপত ফুটাই তোলাত বহুতো সমস্যাৰ সন্মুখীন হ'ব লগা হৈছে। সেয়েহে সহৃদয় পাঠকসকলৰ পৰা আমি গঠনমূলক দিহা-পৰামৰ্শ কামনা কৰিছোঁ।

প্ৰতিবছৰে আমাৰ পাঠ্যপুথিসমূহ প্ৰস্তুত কালত যিসকল শিক্ষক, সহকৰ্মী আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে উৎসাহ ...

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

মুহূৰ্তত শলাগ নোলোৱাকৈ নোৱাৰো। বিশেষকৈ এই বছৰত আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰাৰ সময়ত যোৰহাট কেন্দ্ৰীয় মহাবিদ্যালয়ৰ সন্মানীয় অধ্যক্ষ ড° দুলেন শইকীয়া ছাৰে যিখিনি উৎসাহ-উদ্দীপনা যোগালে সেয়া আমি কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰো। ইয়াৰ উপৰি আমাৰ এনে মহৎ কৰ্মৰ সফলতাৰ নেপথ্যত থকা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দুগৰাকী শিক্ষাগুৰু ড° মকিতুল হুছেইন ছাৰ আৰু ড° শৰৎ চন্দ্ৰ শৰ্মা ছাৰক নশলাগি নোৱাৰো। এই ক্ষণত আমি দুয়োগৰাকী শিক্ষাগুৰুৰ চৰণত প্ৰণাম জনাইছোঁ।

আমাৰ শিক্ষা জীৱনৰ সাফল্যৰ আঁৰত থকা পৰম শ্ৰদ্ধাৰ প্ৰয়াত দেউতি বৰা আৰু আইজনী বৰাক এই মুহূৰ্তত শ্ৰদ্ধাৰে সোঁৱৰিছো আৰু প্ৰণাম জনাইছোঁ। ইয়াৰ উপৰি আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰোতে বিশেষভাৱে সহায়-সহযোগিতা আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনা যোগোৱা বুলুমণি বৰুৱা, কাকজান আৰোহণ একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা মৌচুমী বৰা, কাৰ্বি আংলং জিলাৰ দেওথৰস্থিত H. V. Collegeৰ অৰ্থনীতি বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপিকা লক্ষীমণি নেওগ, নুমলীগড়স্থিত কল্পতৰু একাডেমীৰ বাণিজ্য বিভাগৰ প্ৰবক্তা বিনীতা গগৈ আৰু যোৰহাট মহাবিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ ছাত্ৰ প্ৰত্যুষ প্ৰতীম বৰা (ডন)ক ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

বৰ্তমান অসমৰ আগশাৰী তথা সম্ভ্ৰান্ত প্ৰকাশনগোষ্ঠী যোৰহাট 'বিদ্যাভৱন'ৰ স্বত্বাধিকাৰী বিশ্বজিৎ শইকীয়া আৰু ৰঞ্জিত শইকীয়াই এই কাকতৰ ওপৰত পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰি দিবলৈ আমাক কৰা অনুৰোধৰ বাবেই এই পাঠ্যপুথিখনিয়ে বাস্তৱ ৰূপ পালে। সেয়েহে এই মুহূৰ্তত দুয়োগৰাকী স্বত্বাধিকাৰীকে ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতা জনাইছোঁ। খৰতকীয়াকৈ ডি. টি. পি. কৰি পাঠ্যপুথিখনি পাঠকৰ হাতত তুলি দিবলৈ সক্ষম হোৱা জিতুল বৰাকো ধন্যবাদ জনালোঁ।

লেখকত্ৰয়
ড° ৰাজেন বৰা
ড° অখিল বৰা
ড° পঙ্কজ বৰুৱা

২৯ জুন, ২০২১

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

3.Dr. Akhil Borah
Dharma aru Samaj

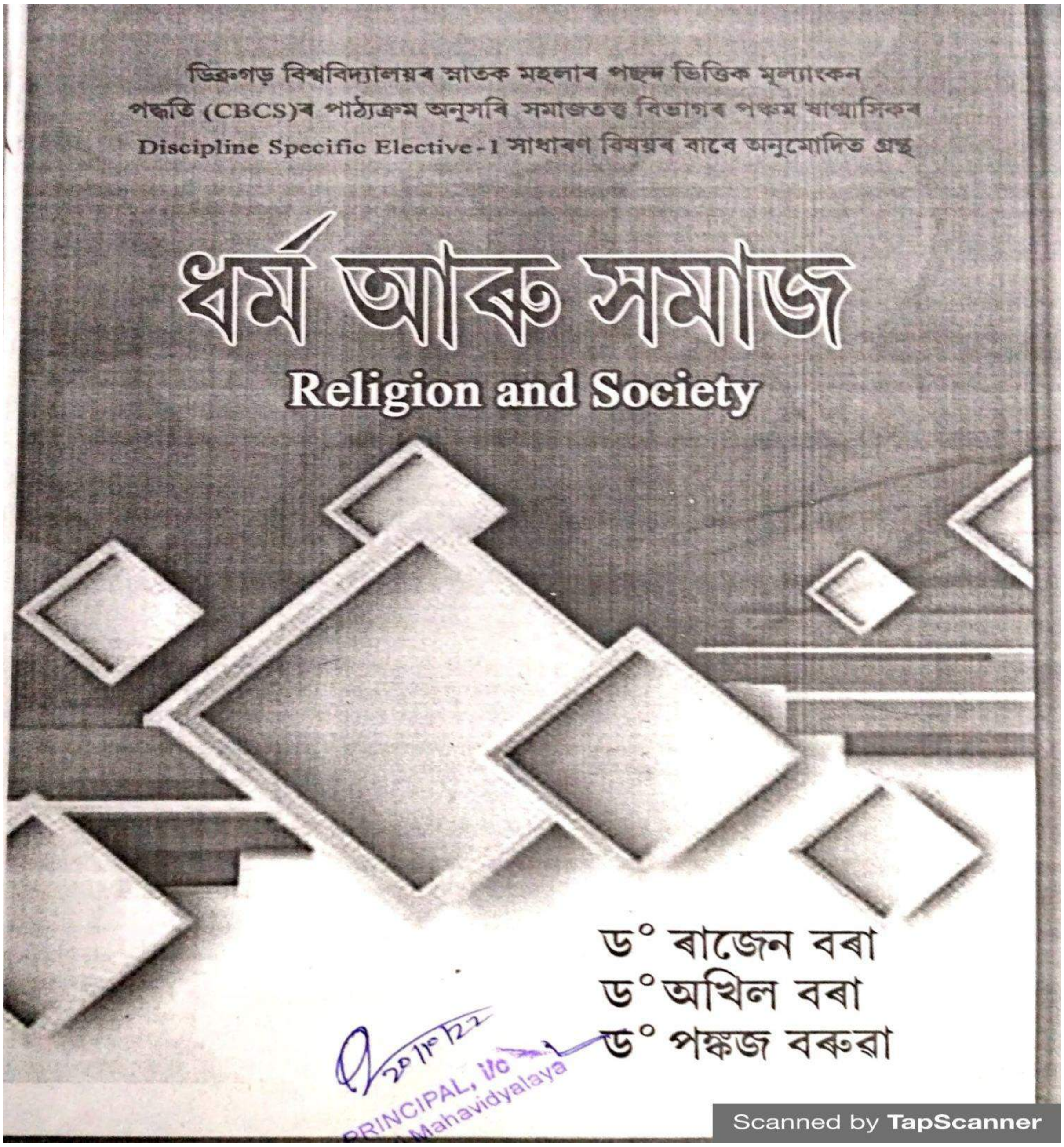

DHARMA ARU SAMAJ : A Book on Religion and Society written in Assamese as per new (CBCS) syllabus of Dibrugarah University by Dr. Rajen Borah, Associate Prof. & Head, Department of Sociology, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya, Dr. Akhil Borah, Asstt. Prof. & Head, Department of Sociology, Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat & Dr. Pankaj Boruah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya (Degree), Doigrong, Golaghat and Published by Bidya Bhawan, M.G. Road, Jorhat (Assam).

First Edition : December, 2021

Price : One hundred Eighty only/-

প্ৰকাশক আৰু পৰিবেশক ঃ

বিদ্যাভৱন

এম, জি ৰ'ড, যোৰহাট -১

© লেখকত্ৰয়ৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ ডিচেম্বৰ, ২০২১

মূল্য ঃ ১৮০.০০/- টকা মাত্ৰ

বেটুপাত ঃ পাৰ্কভেজ হুছেইন

অক্ষৰ বিন্যাস ঃ জিতুল বৰা

মুদ্ৰণ ঃ বৰকটকী অফ্‌ছেট প্ৰিন্টাৰ্ছ, মালৌ আলি, যোৰহাট

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information, storage and retrieval system, without permission in writing from the publisher.

20/10/22
PRINCIPAL, i/c
Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

COURSE CONTENTS AND ITINERARY

1. Understanding Religion : (5 weeks)

1.1 Sociology of Religion : Meaning and Scope

1.1.1 Beteille, A. 2002. *Sociology : Essays on Approach and Method.* OUP : New Delhi, pp 134-150

1.1.2 Berger. 1967. *The Sacred Canopy.* Garden City : New York, pp 175-186.

1.1.3 Asad. T. 1993. *Genealogies of Religion : Discipline and Reasons of Power in Christianity and Islam,* John Hopkins Press : Baltimore, pp 27-54.

1.2 Sacred and Profane

1.2.1 Durkheim, E. 2001. *The Elementary Forms of the Religious Life.* Carol Cosman (trans). Oxford : Oxford University Press, pp 25-46; 87-100; 153-182.

1.3 Religion and Rationalization

1.3.1 Weber Max. 1905. *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism,* New York : Free Press, pp 39-50.

1.4 Rites of Passage

1.4.1 Gennep A. V, 1960. *Rites of Passage*. London : Routledge and Kegan and Paul, pp 1-14; 65-70; 74-77; 85-90; 101-107; 116-128; 130-135 & 141-165

2 Religion in India (5 weeks)

2.1.1 Sontheimer, Gunther-Dietz, and Hermann Kulke. *Hinduism Reconsidered.* New Delhi : Manohar, 2001. Hinduism : The Five Components and their Interaction. pp. 305-322.

2.1.2 Fuller, C. J. 2004, *The Camphor Flame : Popular Hinduism and Society in India,* New Jersey : Princeton University Press, Introduction.

2.1.3 Srinivas, M. N. 1952. *Religion and Society among the Coorgs of South India,* Clarendon : Oxford, pp 100-122.

2.1.4 Momin. A. R., 2004. 'The Indo-Islamic Tradition' in Robinson, R. (ed.) *Sociology of Religion in India.* New Delhi : Sage. pp 84-99.

2.1.5 Robinson, R. 2003. 'Christianity in the Context of Indian Society and Culture' in Das Veena (ed.), *Oxford Indian Companion to Sociology and Social Anthropology,* OUP : New Delhi, pp. 884-907.

2.1.6 Uberoi, J. P. S. 1991. 'The Five Symbols of Sikhism' in Madan, T. N. (ed.) *Religion in India.* New Delhi : OUP, pp 320-333.

2.1.7 Omvedt, G. 2003. *Buddhism in India : Challenging Brahmanism and Caste,* New Delhi : Sage, pp 23-53.

2.1.8 Dundas, Paul. 2002. *The Jains.* London. Routledge. pp 1-11.

3. Secularism and Communalism (5 weeks)

3.1 Chadwick, Owen. *The Secularization of the European Mind in the Nineteenth Century.* Cambridge : Cambridge University Press, 1975, pp 1-20.

3.2 Madan, T. N. 1991. 'Secularism in its Place' in T. N. Madan, T. N. (ed.) *Religion in India.* New Delhi : OUP, pp 394-

Scanned by TapScanner

সম্বন্ধে যৌক্তিকতাৰে বিচাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। এই ক্ষেত্ৰত চাবলৈ গ'লে ধৰ্মৰ লগত যৌক্তিকতাৰো সম্পৰ্ক আছে। সেয়েহে মে' ৱেবাৰে ধৰ্ম আৰু অৰ্থনীতিৰ মাজত এক যুক্তিনিষ্ঠ সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছে। তেওঁৰ মতে কেতবোৰ ধৰ্মৰ ধৰ্মীয় নীতিয়ে পুঁজিবাদৰ স্পৃহা সৃষ্টি কৰি অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ পথ প্ৰস্তুত কৰে। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত ৱেবাৰে উদাসীন প্ৰটেষ্টাণ্ট ধৰ্মমতৰ কথা উল্লেখ কৰিছে যি ধৰ্মমতে উদাসীনভাৱে সম্পদ আহৰণত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছে।

পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ ধৰ্মৰ লগত পাপ, পুণ্য আৰু পাপক্ষয় সম্বন্ধীয় ধাৰণা জড়িত হৈ আছে। ধৰ্মীয় বিচাৰত পাপ কি, পাপৰ প্ৰায়শ্চিত্ত মানুহে কেনেদৰে পাবলগা হয়; পাপক্ষয় কেনেদৰে কৰিব পৰা যায়, ইত্যাদি সম্পৰ্কত বিভিন্ন দাৰ্শনিকসকলৰ অধ্যয়নসমূহ আমাৰ এই পাঠ্যপুথিত বহলভাৱে আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াৰ উপৰি প্ৰায়বোৰ ধৰ্মৰ লগত মুক্তি সম্বন্ধীয় ধাৰণাটোও সংপৃক্ত হৈ আছে। ভাৰতবৰ্ষৰ হিন্দু ধৰ্মত মানুহে জীৱন কালছোৱাত কৰা সংকৰ্মৰ লগত মুক্তিৰ ধাৰণাটো জড়িত হৈ আছে। অৰ্থাৎ সংকৰ্মৰ ফলশ্ৰুতিতহে এজন মানুহে ইহসংসাৰৰ পৰা মুক্তি লাভ কৰিব পাৰে।

পৃথিৱীৰ প্ৰতিখন সমাজৰ সকলোবোৰ ধৰ্মতে অসংখ্য ৰীতি-নীতি, ক্ৰিয়া-কৰ্ম তথা আচাৰ-অনুষ্ঠান জড়িত হৈ আছে। অৱশ্যে প্ৰতিখন দেশ বা সমাজ আৰু ধৰ্মীয় সম্প্ৰদায়সমূহৰ মাজত এনেধৰণৰ ৰীতি-নীতি, ক্ৰিয়া-কৰ্ম তথা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহ সুকীয়া সুকীয়া। এনে ৰীতি-নীতি বা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহ সুকীয়া সুকীয়া হ'লেও প্ৰতিটো ধৰ্মীয় সমূহে এভাগি পবিত্ৰ ধৰ্মীয় কৰ্ম সমাপনৰ বেলিকা কেতবোৰ ৰীতি নীতি বা আচাৰ পালন কৰিবলগা হয় বা এনে ৰীতি-নীতি বা আচাৰসমূহ মানি চলিব লগা হয়। ইয়াৰ ব্যতিৰেকে কোনো ধৰ্মীয় কৰ্মই সুফল লাভ কৰিব নোৱাৰে বুলি প্ৰায়বোৰ ধৰ্মীয় সম্প্ৰদায়ৰ লোকে বিশ্বাস কৰে। গতিকে এনে ধৰ্ম সম্বন্ধীয় ৰীতি-নীতি বা আচাৰ-অনুষ্ঠানসমূহৰ বিষয়ে বিভিন্ন পণ্ডিতসকলে যিবোৰ ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়ন চলাইছিল, সেইবোৰ আমাৰ এই পাঠ্যপুথিত পাঠ্যক্ৰমৰ নিৰ্দেশাৱলী অনুযায়ী সুন্দৰকৈ আলোচনা কৰা হৈছে।

আমাৰ শিক্ষাজীৱনৰ সফলতাৰ আঁৰত থকা প্ৰয়াত দেউতি বৰা, প্ৰয়াত আইজনী বৰা আৰু শ্ৰীযুতা বুলুমণি বৰুৱাক আমি এই মুহূৰ্তত কৃতজ্ঞতাৰে সুঁৱৰিছোঁ। ইয়াৰ উপৰি আমাৰ এই গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰোঁতে বিশেষভাৱে সহায়-সহযোগিতা আৰু উৎসাহ ... ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰৱক্তা মৌচুমী ... লক্ষীমণি নেওগ, নুমলীগড়স্থিত কল্পতৰু একাডেমীৰ বাণিজ্য বিভাগৰ প্ৰৱক্তা বিনীতা গগৈ বৰুৱা আৰু তেজপুৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ ছাত্ৰ প্ৰত্যুষ প্ৰতীম বৰা (ডন) ক ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

বৰ্তমান অসমৰ অন্যতম সম্ভ্ৰান্ত প্ৰকাশনগোষ্ঠী যোৰহাটৰ 'বিদ্যাভৱন'ৰ স্বত্বাধিকাৰী বিশ্বজিত শইকীয়া আৰু ৰণজিত শইকীয়াই এই কাকতখনৰ ওপৰত পাঠ্যপুথি এখন প্ৰস্তুত কৰি দিবলৈ আমাক জনোৱা অনুৰোধৰ বাবেই এই পাঠ্যপুথিখনে বাস্তৱ ৰূপ পালে। সেয়েহে এই মুহূৰ্তত দুয়োগৰাকী স্বত্বাধিকাৰীকে ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতা জনাইছোঁ।

ডিচেম্বৰ, ২০২১

লেখকত্ৰয়
ড° ৰাজেন বৰা
ড° অখিল বৰা
ড° পংকজ বৰুৱা

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

Book Published as author

4. Dr. Akhil Borah
Bharatiya Samajtattik Pormpora.

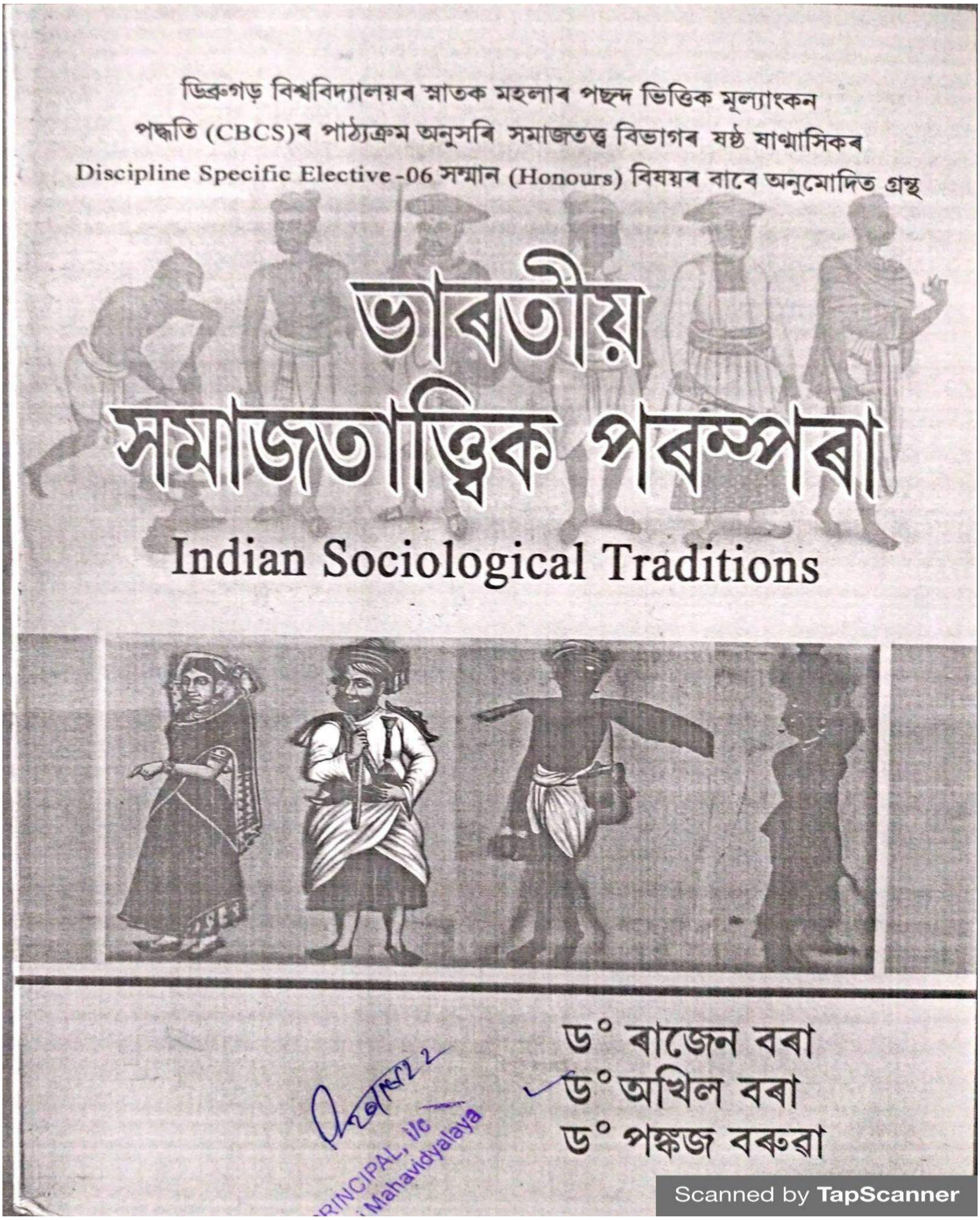

BHARATIYA SAMAJTATTIK PARAMPARA : A Book on Indian Sociological Traditions written in Assamese as per new (CBCS) syllabus of Dibrugarah University by Dr. Rajen Borah, Associate Prof. & Head, Department of Sociology, Jorhat Kendriya Mahavidyalaya, Dr. Akhil Borah, Asstt. Prof. & Head, Department of Sociology, Morongi Mahavidyalaya, Doigrong, Golaghat & Dr. Pankaj Boruah, Asstt. Prof. Morongi Mahavidyalaya, Doigrong, Golaghat and Published by Bidya Bhawan, M.G. Road, Jorhat (Assam).

First Edition : May, 2022

Price : Two hundred Fifty only/-

প্ৰকাশক আৰু পৰিবেশক ঃ

বিদ্যাভৱন

এম, জি ৰ'ড, যোৰহাট -১

© লেখকত্ৰয়ৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ মে', ২০২২

মূল্য ঃ ২৫০.০০/- টকা মাত্ৰ

বেটুপাত ঃ পাৰভেজ হুছেইন

অক্ষৰ বিন্যাস ঃ জিতুল বৰা

ISBN : 978-93-85439-99-5

মুদ্ৰণ ঃ বৰকটকী অফ্‌ছেট প্ৰিণ্টাৰ্ছ, মালৌ আলি, যোৰহাট

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording, or any information, storage and retrieval system without permission in writing from the publisher.

INCIPAL, I/c
Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

6. **Leela Dube**

6.1 Caste and Gender

7. **T.K. Oomen**

7.1 Social Transformation in India

COURSE CONTENTS AND ITINERARY

1. **G. S. Ghurye (Weeks 1-2)**

Upadhya, Carol 2010, "The Idea of an Indian Society: G.S. Ghurye and the Making of Indian Sociology" in Patricia Uberoi, Satish Despande and Nandini

Sundar (ed) Anthropology in the East: Founders of Indian Sociology and Anthropology New Delhi: Permanent Black

Ghurye, G.S. 1969, Caste and Race in India, Delhi: Popular Prakashan Pp 114-140,404-460 (82 pages)

1.2.1. Ghurye, G.S. 1962, Cities and Civilization, Delhi: Popular Prakashan

2 **D. P. Mukerji (Weeks 5-6)**

Madan, T.N. 2010, "Search for Synthesis: The Sociology of D. P. Mukerji" in

Patricia Uberoi, Satish Despande and Nandini Sundar (ed) Anthropology in the East: Founders of Indian Sociology and Anthropology, New Delhi: Permanent Black

Mukerji D.P. (1958 second edition 2002), Diversities: Essays in Economics, Sociology and Other Social Problems, Delhi: Manak Publications Pg 177-225, 261-276

3.2.1. Chakraborty, D 2010, D P Mukerji and the Middle Class in India, Sociological Bulletin 59(2), May-August 235-255

3. **M. N. Srinivas (Week 9-10)**

Srinivas, M.N. 1996, Indian Anthropologists and the study of Indian Society EPW 31(11) 656-657

Srinivas, M.N. 1971, Social Change in Modern India University of California Press Berkeley Chp 4-5

Srinivas, M. N.1992, On Living in a Revolution and Other Essays, Delhi: OUP Chp 1,2,3,5&7

4. **Verrier Elwin (Week 7-8)**

Guha, Ramchandra 2010, "Between Anthropology and Literature: The Ethnographies of Verrier Elwin" in Patricia Uberoi, Satish Despande and

Nandini Sundar (eds) Anthropology in the East: Founders of Indian Sociology and Anthropology, New Delhi: Permanent Black

Elwin, Verrier 1955, The Religion of an Indian Tribe, Bombay: OUP Chp 11, 15, 16, 17

Munshi, Indra 2004, "Verrier Elwin and Tribal Development" in T.B. Subba and Sujit Som (eds) Between Ethnography and Fiction: Verrier Elwin and the Tribal Question in India, New Delhi: Orient Longman

5. **B. R. Ambedkar**

Said. Edward, (1993): "Cultural Imperialism", Penguine Books, India.

Said., Edward. (1995): "Orientalism: Conceptions of the Orient"., Penguine Books.

6. **Leela Dube (Week 13-14)**

Dube, Leela 1967 Caste, Class and Power: *Eastern Anthropologist* Luc

Scanned by TapScanner

পাতনি

পৃথিৱীৰ প্ৰতিখন দেশ তথা সমাজৰ নিজা নিজা পৰম্পৰা আছে। এই ক্ষেত্ৰত ভাৰতবৰ্ষ তথা ভাৰতীয় সমাজো ব্যতিক্ৰম নহয়। ভাৰতীয় সমাজৰ নিজস্ব এক পৰম্পৰাগত বিশেষত্ব আছে আৰু এই বিশেষত্বই ভাৰতীয় সমাজৰ পৰিচয় অটুত ৰাখিবলৈ সক্ষম হৈছে। উল্লেখযোগ্য যে ১৮৩৯ চনত সমাজতত্ত্ব বিষয়টোৱে ফ্ৰান্স দেশত জন্মলাভ কৰিলে। প্ৰাৰম্ভিক অৱস্থাত সমাজতত্ত্ব বিষয়টোৰ জন্ম আৰু বিকাশ ঘটিছিল পাশ্চাত্যৰ সংস্কৃতি আৰু পৰম্পৰাৰ আধাৰত। কিন্তু লাহে লাহে যেতিয়া এই বিষয়টো বিশ্বৰ বিভিন্ন দেশলৈ বিয়পি পৰিল তেতিয়া নিজ নিজ দেশ তথা সমাজৰ পৰম্পৰাৰ দ্বাৰা বিষয়টোৱে প্ৰাণ পাই উঠিল। এসময়ত ভাৰতীয় সমাজতো এই বিষয়টো প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ল। অৱশ্যে ভাৰতৰ সমাজত এই বিষয়টো প্ৰতিষ্ঠা কৰাত কেতবোৰ জটিলতা আহি পৰিছিল। কিয়নো প্ৰাৰম্ভিক অৱস্থাত এই বিষয়টো পাশ্চাত্যৰ পৰম্পৰা আৰু ভাৱাদৰ্শেৰে প্ৰতিষ্ঠিত আছিল। সেইবাবে ভাৰতবৰ্ষত সমাজতত্ত্ব নামৰ বিষয়টো প্ৰতিষ্ঠা আৰু বিকাশ ঘটোৱাৰ ক্ষেত্ৰত জি. এছ. ঘোৰীৰ দৰে প্ৰথম প্ৰজন্মৰ ভাৰতীয় সমাজতত্ত্ববিদসকল চিন্তিত হৈছিল। জি. এছ. ঘোৰীয়ে ভাৰতত সমাজতত্ত্ব বিষয়টো 'থলুৱাকৰণ' (Indigenization), 'ভাৰতীয়কৰণ' (Indianization) আৰু 'আনুষ্ঠানিক স্বীকৃতি প্ৰদান'ৰ ক্ষেত্ৰত যৎপৰোনাস্তি দিহা কৰিছিলু। ঘোৰী আৰু আন আন বাটকটীয়া ভাৰতীয় সমাজতত্ত্ববিদসকলে ভাৰতৰ সমাজতত্ত্বত ভাৰতীয় সমাজৰ বিভিন্ন সাংস্কৃতিক আৰু পৰম্পৰাগত দিশবোৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছিল। এই দিশবোৰৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰ দ্বাৰা ভাৰতীয় সমাজৰ সংস্কৃতি আৰু পৰম্পৰাৰ বিষয়ে বিজ্ঞানধৰ্মী জ্ঞান অৰ্জনত সহায় হৈছিল।

ভাৰতৰ সমাজতত্ত্বৰ ভাৰতীয় অৱধাৰণাৰে ভাৰতীয় সমাজতাত্ত্বিক পৰম্পৰা অটুত ৰাখিবলৈ যত্ন কৰা প্ৰধান ব্যক্তিজনেই আছিল জি. এছ. ঘোৰী। ইয়াৰ পিছতেই আছিল ডি. পি. মুখাৰ্জী, এম. এন, শ্ৰীনিৱাস, এ. আৰ. দেশাই, লীলা ডুবে, বি. আৰ. আম্বেদকাৰ ইত্যাদি। গতিকে ভাৰতৰ সমাজতত্ত্বৰ থলুৱাকৰণত এইসকল সমাজতত্ত্ববিদৰ অৰিহণা কেনেধৰণৰ এই বিষয়েই এই পাঠ্যপুথিত কিছুকথা উনুকিওৱা হৈছে।

'ভাৰতীয় সমাজতাত্ত্বিক পৰম্পৰা' সম্বন্ধীয় এই পাঠ্যপুথিখনি অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। এই পাঠ্যপুথিখনি ব্যস্ততাৰ মাজত অতি খৰতকীয়াকৈ প্ৰস্তুত কৰা হ'ল। সেয়েহে পাঠকসকলে পাঠ্যপুথিখনি কেনেদৰে গ্ৰহণ কৰে সেয়া পাঠকসকলৰে বিচাৰ্যৰ বিষয় হ'ব। পাঠ্যপুথিখনি তৈয়াৰ কৰোতে আমাৰ অনেক ভুল-ত্ৰুটি ৰৈ যোৱাটো স্বাভাৱিক। সেয়েহে সহৃদয় পাঠকসকলৰ পৰা আমাৰ ৰৈ যোৱা ভুল-ত্ৰুটিৰ বাবে গঠনমূলক দিহা-পৰামৰ্শ আশা কৰিলো।

PRINCIPAL, i/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner

এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰস্তুত কৰি থকা সময়খিনিত যিসকলে খা-খবৰ ৰাখি উৎসাহ-উদ্দীপনা যোগাইছিল সেইসকলৰ ভিতৰত হ'ল ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব [illegible] ড° উপাসনা শৰ্মা, যোৰহাট কেন্দ্ৰীয় মহাবিদ্যালয়ৰ মুনমণি বৰকোঁচ, [illegible] শইকীয়া, অৰ্পণজ্যোতি শইকীয়া, গোলাঘাট মৰঙি মহাবিদ্যালয়ৰ পল্লৱী শইকীয়া, [illegible] বৰা, [illegible] মহাবিদ্যালয়ৰ ড° প্ৰদীপ বৰা, দুলীয়াজান মহাবিদ্যালয়ৰ [illegible], জাঁজী হেমনাথ শৰ্মা মহাবিদ্যালয়ৰ ড° বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰা, আমগুৰি মহাবিদ্যালয়ৰ ড° হিমান্ত প্ৰতীম বৰগোহাঁই, ডিগবৈ মহিলা মহাবিদ্যালয়ৰ ড° নীভা [illegible], [illegible] মহাবিদ্যালয়ৰ দিপ্তী বাইদেউ আৰু বৰষা বৰা, যোৰহাট মহাবিদ্যালয়ৰ [illegible] ফুকন, [illegible] মহাবিদ্যালয়ৰ দিলীপ থাউণ্ড আৰু চন্দ্ৰমা দেৱী, টীয়ক চি. [illegible] মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰণৱ শইকীয়া, গড়গাঁও মহাবিদ্যালয়ৰ মীনা ৰবীদাস, ডিব্ৰুগড় [illegible] মহাবিদ্যালয়ৰ ড° তুলতুল বাইদেউ, সৰ্বোদয় মহাবিদ্যালয়ৰ ড° হেমন্ত [illegible] তামুলী, ধেমাজী বাণিজ্য মহাবিদ্যালয়ৰ ৰিদিপ ফুকন, উজনি মাজুলী মহাবিদ্যালয়ৰ ড° মিতালী কোঁৱৰ, মাৰ্ঘেৰিটা মহাবিদ্যালয়ৰ ড° কস্তুৰী নাথ, এইছ. পি. [illegible] কলেজৰ দিলীপ বৰা আৰু ড° তপন শইকীয়া, লখিমপুৰ কেন্দ্ৰীয় মহাবিদ্যালয়ৰ [illegible] ফুকন, ব্ৰহ্মপুত্ৰ কলেজৰ হেমন্ত চেতিয়া, সৰুপথাৰ মহাবিদ্যালয়ৰ প্ৰেমানন্দ [illegible] মহিলা মহাবিদ্যালয়ৰ জ্যোতিপ্ৰসাদ শইকীয়া, ডিমৌ মহাবিদ্যালয়ৰ উপেন [illegible] আদিসকলৰ উৎসাহ-উদ্দীপনাই আমাৰ সৃষ্টিকৰ্মত যথেষ্ট সহায় কৰিলে।

আমাৰ শিক্ষাজীৱনৰ সফলতাৰ আঁৰত থকা প্ৰয়াত দেউতি বৰা, প্ৰয়াত আইজনী [illegible] আৰু শ্ৰীযুতা ফুলমণি বৰুৱাক আমি এই মুহূৰ্তত কৃতজ্ঞতাৰে সুঁৱৰিছোঁ। ইয়াৰ উপৰি আমাৰ এই গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰোঁতে বিশেষভাৱে সহায়-সহযোগিতা আৰু উৎসাহ উদ্দীপনা [illegible] আৰোহণ একাডেমীৰ ইংৰাজী বিভাগৰ প্ৰবক্তা মৌচুমী বৰা, কাৰ্বি [illegible] জিলাৰ দেওথামস্থিত H.V. Collegeৰ অৰ্থনীতি বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপিকা [illegible], নুমলীগড়স্থিত কল্পতৰু একাডেমীৰ বাণিজ্য বিভাগৰ প্ৰৱক্তা বিনীতা [illegible] আৰু তেজপুৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সমাজতত্ত্ব বিভাগৰ ছাত্ৰ প্ৰত্যুষ প্ৰতীম বৰা [illegible] ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

আমাৰ এই পাঠ্যপুথিখনি প্ৰকাশৰ দায়িত্ব লোৱা অসমৰ অন্যতম সম্ভ্ৰান্ত [illegible] যোৰহাটৰ 'বিদ্যাভৱন'ৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰীবিশ্বজিত শইকীয়া আৰু [illegible] শইকীয়ালৈ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

[illegible]

লেখকত্ৰয়
ড° ৰাজেন বৰা
ড° অখিল বৰা
ড° পংকজ বৰুৱা

PRINCIPAL, I/c
Marangi Mahavidyalaya

Scanned by TapScanner